



ДОЦ. Д-Р ГОРДАНА ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА
ОД ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
"ЈУСТИНИЈАН ПРВИ" - СКОПЈЕ

 Професорке Лажетиќ-Бужаровска, во моментов политичките фактори, како и дел од стручната фела, имаат дијаметрално спротивни ставови за новиот Предлог-закон за јавно обвинителство, со кој се предлага формирање ново обвинителство, кое ќе се бори против организираниот криминал, корупцијата итн. Кои се Вашите согледувања за ова прашање?

ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Законот е во втора фаза, но ме чуди тоа што наместо борбата против организираниот криминал да ни биде алка, или спона која ќе нè обедини, тој претставува камен на сопнување. Мислам дека сепак политиката мора да има повеќе сенс за реакцијата на Обвинителството. Имено, треба да се нагласи дека во Законот има и добри решенија, кои се однесуваат на надлежноста, но местото каде што политиката и структурата дојдоа до судир е посебното обвинителство за организиран криминал. Притоа, неспорно е дека сегашното Одделение за борба против организираниот криминал треба да се зајакне, но прашање е дали тоа зајакнување да оди на сметка на хиерархиската поставеност во Јавното обвинителство. Тоа функционира по принципот на хиерархија и субординација. Во секој случај не би можела да се впуштам да коментирам, но останува впечатокот дека врз ваквото решение своевидно влијание имале претставниците од Одделот за борба против мафијата од Италија, кои се советници во Јавното обвинителство на РМ. Морам да нагласам дека во Италија Јавното обвинителство е независен орган кој го избира посебен Правосуден совет и тоа воопшто не е хиерархиски поставено. Можеби кај нас ќе беше подобро да се најдеше компромис меѓу политиката и структурата, едноставно Јавното обвинителство за организиран криминал да биде на ниво на Основно јавно обвинителство за организиран криминал и да се измени Законот за судовите, во кој ќе се предвиди еден основен суд да постапува по дела од организиран криминал. Прескокнувањата на извесни степени во јавнообвинителската хиерархија создаде тензија и бурна реакција на јавнообвинителската фела. Инаку, ако го читате Законот ќе видите дека јавниот обвинител за организиран криминал на РМ, кој е надлежен на целата територија на државата, одговара пред јавниот обвинител на РМ, иако него го избира Советот на јавни обвинители, за разлика од јавниот обвинител на РМ, кој доаѓа на предлог на Владата. Во Законот може да се забележи дека јавниот обвинител на РМ има ингеренции врз јавниот обвинител за организиран криминал, во смисла на надзор, оценка, контрола итн.

 Зошто кај јавнообвинителската фела се чувствува страв од компилација меѓу предлогот на Министерството за правда и она што го турка сегашното Одделение за борба против организиран криминал?


ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Работната група која работеше на Законот за јавно обвинителство, даде алтернативно решение за посебно јавно обвинителство, иако првичната идеја беше зајакнување на самото Одделение за борба против организиран криминал. Сведоци сме дека владината определба за бескомпромисна борба против организираниот криминал наложи политичка волја која доведе до прифаќање на постојните решенија. Она што дополнително ги комплицира работите е тоа што забелешките, кои претходно беа изнесени од јавнообвинителската фела, а на ниво на колегиуми во основните, вишите и во Јавното обвинителство на РМ, имало соодветни размислувања за кои малку се проговори во јавноста. И втор момент е тоа што јавнообвинителската организација ја следи организацијата на судовите, бидејќи јавните обвинители се странка во казнената постапка и оттаму се дефинира нивната процесна положба. Ние немаме посебен суд за организиран криминал. Затоа мора да се размислува за измени на Законот за судовите, кој има и други несреќни решенија, но во

Родена во Скопје, град во кој завршува основно и средно образование. На Правниот факултет во Скопје дипломира во 1993 г. Во 1998 г. магистрира од областа на казненото процесно право. Во периодот 1994/1996 г. волонтерски работи како судски приправник во Основниот суд Скопје I Скопје, во Окружниот суд во Скопје и во Врховниот суд на РМ. Докторира во 2001 г. на тема "Алтернативи за затворот". Од 1995 г. работи како соработник на Институтот за казнено право и криминологија, каде во 2003 г. е избрана за доцент на предметот Казнено процесно право, а држи настава по предметите Криминологија и Пенологија. Објавува околу 40 научни и стручни трудови во домашни и во странски списанија, неколку монографии и зборници. Повеќе пати престојува на еминентниот Макс Планков Институт за странско и меѓународно кривично право во "Фрајбург ин Брајзгау" (Германија) и во Институтот за социјални студии во Хаг, Холандија. Таа била и претставник на РМ во Комитетот за заштита на сведоци во Советот на Европа во Стразбур. Министерството за правда на РМ ја номинира за евалуатор во ГРЕКО. Учествува во повеќе работни групи за изработка на законите од казнената материјална, процесна и извршна област и за заштита на сведоците.



Разговорот го водеше:
Кокан СТОЈЧЕВ


ПРАВОТО НИ ПЛОТИ ПОЛИТИК



**ИВА КАКО "РИБА НА СУВО"
АТА НЕ МУ ДАВА "ВОДА"**




малното исполнување на Акциониот план за имплементација на Стратегијата за реформи во судството ништо не значи ако во брзањето "сме ја промашиле темата". Во однос на Судскиот совет факт е дека тоа е орган кој е исклучително важен, бидејќи одлучува во однос на изборот, разрешувањето на судиите, на претседателите на судовите, судиите поротници, оценка на нивната работа, и кој треба континуирано да ја следи работата на судиите. Поради политичките несогласувања тој е ставен во многу непријатна ситуација. Тоа значи дека иако имаме аспирации кон ЕУ, ги поддржуваме сите активности, сепак малку правиме да испратиме позитивен сигнал во Брисел. Всушност, недооформувањето на СС е многу лош сигнал дека решенијата кои сме ги прифатиле не можеме да ги имплементираме.


 Дали може да се констатира дека кај дел од судиите постои силен отпор за реформите во Македонија, односно зошто тие се дистанцираат од нив, а сега се жалат на прекубројни предмети, недостаток на судии итн.?

Ако се анализира пристапот кон ЕУ, генерално се забележува дека постојат два вида држави, земји кои прво станале членки и потоа го прилагодувале законодавството; и втората група, во која сме и ние, од кои прво се бараат извесни стандарди а потоа добивање статус. Ние сè уште сме во фаза на преведување на голем број инструменти, бидејќи и термилошки докрај не сме расчистиле некои прашања, што е многу важно за моментот кога ќе треба да се толкува примената на некои одредби.

кој ќе треба да се предвиди, на пример, Судот Скопје 1 да постапува за дела од организиран криминал и да има логика решението во Законот за јавно обвинителство.


 Од забелешките на републичкиот јавен обвинител, Љупчо Шврговски, како и од размислувањата на Одделението за борба против организиран криминал, се доаѓа до констатација дека РЈО на РМ не ќе може да одземе некој предмет за организиран криминал од обвинителот и тој да го додели на друг, бидејќи тоа право ќе му се додели на посебниот јавен обвинител за организиран криминал. Дали со ова се нарушува концептот на хиерархија и субординација?

ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Не навлегувајќи во оценката дали станува збор за борба за моќ или ефикасност, факт е дека јавниот обвинител за организиран криминал, според законот, непосредно одговара пред републичкиот јавен обвинител Шврговски. Тој линк постои, таа надзорна контрола и натаму е во функција, така што јавниот обвинител за организиран криминал не ќе може, да речам, "да плива во свои води", од она што е генерална организација на ЈО. Но, прашањето се однесува на мандатот на луѓето во тоа посебно јавно обвинителство, статусот, вис-а-вис положбата на вишите јавни обвинители, значи каде во целата таа приказна се вишите јавни обвинители кои ќе постапуваат во втор степен.

 Слична ситуација имаме при недооформувањето на Судскиот совет. Имено, политичките фактори се инаетат, не кохабитираат, односно не сакаат да го ослободат судството од канците на политиката...

ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Одамна го коментирам целиот пакет закони за судството, кои беа донесени во една претходна политичка констелација, со брзање и лоши проценки. Но, гледаме дека политичките пазарења и менување на решенијата на самата владина седница, ни се вратија како бумеранг. Фор-

ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Мислам дека судската фела не се дистанцираше од реформите, но прашање е колку била вклучена или имала можност да влијае врз решенијата кои непосредно влијаат врз нивната ефикасност и ажурност. Дури и членовите на работната група, во која не бев член, беа зачудени од решенијата кои произлегоа во Законот за судови. Значи, немам впечаток дека судиите се исклучиле и дека кај нив постои отпор, туку е крајно проблематично кога нема да се прифатат нивните мислења, а потоа од нив се бара имплементација. Реформата требаше да доведе до тоа да се направи некоја организација на судови, која ќе ги растовари судовите од големиот број предмети, но некои одредби од Законот, во однос на стварната надлежност, се приказна за себе. Ваквите непромислени одредби нè доведоа до ситуација на некои судови, кои важееа за ажурни, да им се одземат надлежностите за потешки кривични дела. Ова е особено чувствително кога станува збор за граничните судови, иако сите сме свесни дека во граничниот појас има специфични кривични дела и нема логика, економска оправданост за тие дела да одлучуваат судови оддалечени стотици километри. Од друга страна, судови со проширена надлежност станаа некои судови кои се оценети како апсолутно неажурни, а притоа не им се обезбеди кадровско доекипирање. Сè ова ќе има далекусежни негативни импликации при оценките за успешноста на реформата во судството.

 Во меѓувреме постои иницијатива за враќање на нивната надлежност...

ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Иницијативата на Гевгелискиот, Кавадаречкиот, Кичевскиот и Кривопаланечкиот суд е поткрепена со анализа, со конкретни бројки. Математиката е егзактна наука и не трпи толкување. Бројките говорат дека голем број предмети, кои се однесуваат на малолетници, ќе одат во судовите со проширена надлежност, а голем број предмети од граѓанската материја, кривичните предмети над 5 години сите ќе бидат во судовите со проширена надлежност. Тоа значи дека одливот на предмети е голем, а тоа носи и други реперкусии со

ангажманот на адвокати, нотари, јавни обвинители итн. Мислам дека овие судови се во право што поднеле иницијатива да им се врати надлежноста. Особено зашто се работи за судови кои, според некои анализи, го носат епитетот на ефикасни и ажурни, бидејќи успеаја да го совладаат приливот и да го намалат заостатокот.



Неодамна еден Ваш колега се дрзна да проговори за проблемот на дообразба на судиите во Врховниот суд на РМ, кои не сакаат стручно да ги коментираат одлуките на пониските судски инстанции, односно судиите не сакаат да се дообразуваат или теоретски да ги следат светските трендови!?

ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Прво, секој има право на свое мислење, особено за проблеми во правосудството и не би се впуштала во коментари. Морате да сфатите дека многумина од нас се изненадени од одредени изјави на челниците во судската хиерархија кои, дали од некоја лична суета или од недоволна информираност, сметаат дека решенијата кои се прифатени или се заговараат како правец на реформа се типични само за нас, уникати, ги нема на друго место. Тоа апсолутно не е точно. Со таква индолентност и негаторски однос кон легислативните новини не му се прави услуга на судството. Наобразбата, пак, е процес кој мора да биде континуиран од судиите од основните судови па до оние во Врховниот суд. Ние имаме Академија за обука на судии и јавни обвинители, во чии рамки се изготвени посебни специјализирани програми за континуирано стручно усовршување. Значи, според Законот за судовите и Законот за академијата, обврска на судиите е континуирано да се усовршуваат. Тоа е нужност, бидејќи нашата професија е неблагодарна и во услови на нестабилен правен систем, каде законите навистина брзо се менуваат, постојано мораме да ги следиме компаративните искуства и меѓународните акти. Мораме да се информираме и за потешкотиите, проблемите на кои се наишло во практиката на соседните држави. Уште старите Латини велеле дека само будалиот се учи на сопствени грешки. Обуката е нужност и тука не смее да проработи суетата. Суетни се оние кои не се сигурни во себе и во сопствените знаења.

Ние немаме посебен суд за организиран криминал. Мора да се размислува за измени на Законот за судовите, кој има и други несреќни решенија, но во кој ќе треба да се предвиди, на пример, Судот Скопје 1 да постапува за дела од организиран криминал и да има логика решението во Законот за јавно обвинителство.



Неколките акции против организираниот криминал покажаа дека криминалот може да се држи под контрола ако постои политичка волја, но и истражни механизми, како и соодветна казнена политика. Дали во овој момент треба нешто да се менува во концептот на казнената политика?

ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Тука зборуваме за неколку работи, односно загатнавме неколку сфери. Факт е дека борбата против организираниот криминал не може повеќе да се води со класични методи на откривање и документирање на кривичните дела. Затоа во 2004 година казненото процесно законодавство беше збогатено со одредби во однос на посебните истражни мерки. Конкретно тоа се случи во случајот "Југ", кој неодамна е потврден од страна на Апелациониот суд. Тоа е за поздравување, бидејќи претставува пример како да се изведе целиот судски процес, со каква концентрираност на главниот претрес, со каква динамика во изведување на процесните дејствија. Во овој случај беа применети посебните истражни мерки, бидејќи тие се наменети токму за најтешките облици на кривични дела. Кај нас во практиката излезе проблем - дали сме еме и до каде сме еме, или кога може да се применуваат овие мерки. Но, тие важат само за најтешките облици на кривични дела, а не за секој случај каде што докажувањето е отежнато. Значи, тоа беше во рамките на таа стратегија за легислативни

решенија за борба против организираниот криминал. Со цел имплементација на една од посебните истражни мерки се донесе и посебен Закон за следење на комуникациите. Заштитата на сведоците, исто така, е во рамките на борбата против организираниот криминал. На пример, поодамна имавме случај за трговија со луѓе, каде што беше донесена пресуда за посредување во вршење проституција, но само затоа што сведоците беа преплашени да сведочат, никој не можеше да им гарантира безбедност. Сега ја имаме можноста за конференциско сослушување т.е. сведоците да останат во домицилната држава и по пат на видеоконференција, во согласност со меѓународните документи и протоколот кон Конвенцијата за меѓународна правна помош, да ја добиеме изјавата на сведокот која ќе биде релевантен доказ во постапката, при почитување на правото на одбрана, со што ги запазуваме гаранциите од Европската конвенција за човекови права.



Но, во тој случај имавме пресуда со минимална затворска казна...



ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Во конкретниот случај, во времето кога се водеше кривичната постапка, немаше законска можност да се употреби заштита на сведоци. Од неодамна во Основниот суд Скопје 1 Скопје имаме посебна судница во која овие можности за сослушување на заштитени сведоци ќе се одвива по соодветни стандарди. Но, и при примена на овие одредби е потребна обука и на јавните обвинители, на полицијата и на судиите, како тие да се имплементираат во практиката. На пример, во рамките на МВР постои посебно одделение за заштита на сведоци кое, ако ја гледаме внатрешната организација на полицијата, не е добро поставено. Одделението мора да се постави на многу повисоко ниво за да може да воспостави и да негува меѓудржавна соработка.



Сега се наметнува друга дилема - имаме изречено мали затворски казни, а од друга страна се зборува за организиран криминал. Дали треба да се размислува за менување на Кривичниот законик?

ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Кривичниот законик повеќе пати е менуван и дополнуван токму со цел да се збогати репертоарот на кривични дела од областа на организираниот криминал. Всушност, на овој начин се имплементираат и препораките и меѓународните инструменти кои регулираат прашањата од областа на организираниот криминал. Сите дела од областа на организираниот криминал имаат најстрого утврдени

законски рамки - од најмалку 4 години до максимум од 15 години затвор. Така е со трговијата со луѓе, криумчарењето мигранти, перењето пари и сл. Проблемот е во квантумот и во квалитетот на доказите со кои судот располага. Од тоа зависат и квалификацијата на делото и висината на казната. Инаку, се согласувам дека имаме блага казнена политика, но тоа не се однесува на овие кривични дела. Мораме да забележиме дека неодамна во еден случај имавме жалба од страна на ЈО за висината на изречената затворска казна од страна на првостепениот суд. Тоа е редок случај каде Јавното обвинителство се жали за висината на казната на еден од обвинетите и нему казната му беше намалена од Апелациониот суд.



Јавноста, политичарите, како и дел од професорите од правната фела се концентрирани на актуелните проблеми во правната регулатива во Македонија, заборавајќи на фактот дека европската регулатива може да создаде контрапродуктивни ефекти, чии последици негативно ќе се одразат врз општествените и економските движења во земјава. Постои ли разумен концепт дека прилагодувањето на македонската правна регулатива кон европското право не може да оди до тој степен на слепо препишување на европската легислатива?

Многумина од нас, повеќе пати, се изненадивме од одредени изјави на челниците во судската хиерархија кои, дали од некоја лична суета или од недоволна информираност, сметаат дека решенијата кои се прифатени или се заговараат како правец на реформа се типични само за нас, уникати, ги нема на друго место. Тоа апсолутно не е точно. Со таква индолентност и негаторски однос кон легислативните новини не му се прави услуга на судството. Што се однесува до наобразбата, тоа е процес кој мора да биде континуиран од судиите во основните судови па до оние во Врховниот суд.



По низа неуспеси нашава земја успеа да врати осомничени лица за тежок криминал, кои избегаа во соседството и ги користеа екстрадиционите права. Случајот "Смиленски" отвори неколку дилеми дека екстрадиционото решение овозможува контроверзниот бизнисмен да биде суден за дела кои се наведени во барањето за екстрадиција од страна на Министерството за правда на РМ, но не и за покрупните криминални дејствија...

ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Постапката за екстрадиција е нешто што итно мора да се ревидира, бидејќи сведоци сме дека им нема крај на злоупотребите. Таканаречениот бизнисмен Смиленски мора да одговара за сите дела кои му се ставаат на товар и да добие заслужено високи казни. Само тогаш ќе се убедиме дека навистина има услови Македонија да стане правна држава. Притоа сите кои се вмешани не смеат да бидат поштедени. Кривичниот законик, фала му на Бога, нема клаузула дека не важи за лица со милионски суми на банкарски сметки, матно стекнати на грбот на наивни граѓани.



Дали неговото судење ќе зависи од решението кое го испратиле српските власти?

ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: За детали во врска со барањето во екстрадиционата постапка повеќе би можеле да кажат во Министерството за правда во Одделот за меѓународна правна помош каде работат искусни и едуцирани кадри. Она што за нас е битно е тоа што не смеат толку долго да трае постапката на екстрадиција и искористување на сите тие можности со српските државјанства итн. Ист е случајот и со Чочоровска.



Дали уште долго ќе ги преведуваме законите?

ЛАЖЕТИЌ-БУЖАРОВСКА: Ако мислите на ЕУ мерките, сигурно дека тоа ќе потрае и на тоа се работи во Секретаријатот за европски интеграции при Владата на РМ. Со цел поблиску да се следат процесите кај нас, на Правниот факултет подолго време се води посебен проект за евроинтеграција на севкупниот општествен, политички и правен систем. Реализацијата се одвива преку научни дебати, работилници со домашни и странски експерти во однос на сите релевантни прашања кои го тангираат нашето зачленување.